

Thomas à Kempis te hulp geroepen

Onlangs is een predikant tot doctor theologiae gepromoveerd, die onder de aan het proefschrift toegevoegde stellingen ook deze ter verdediging aanbood, dat het, om een boek te recenseren, noodig is dat boek gelezen te hebben.

Als men zoiets leest wrijft men zich de oogen uit. Niet vanwege het wetenschappelijk belang van zulk een these.

Wat dat laatste betreft verbaast men zich hoogstens, dat ook zulk een stelling mee mag helpen iemand den doctorshoed op te zetten. Maar als men zulk een waarheid-als-een-koe achter het proefschrift van een promovendus leest, krijgt men toch het gevoel, dat er something rotten is met de recensierubrieken en dat het blijkbaar noodig is de heeren en broeders-recensenten aan deze waarheid te herinneren.

Eerlijk gezegd, zoo'n stelling, op last van den Rector-Magnificus in het openbaar te verdedigen, doet je ineens de schellen van de oogen vallen. Want als je de recensies in sommige bladen leest en er een beetje weet van hebt, wat zoo'n recensierende domineé allemaal te doen heeft, dan besluit je soms de vraag: waar haalt de man den tijd en den moed vandaan om al die perskinderen te lezen, op zich te laten inwerken, en dan nog het zwaarste te doen: een beoordeeling zwart op wit te zetten?

Intusschen: de meeste recensies zijn meer beschouwingen over, dan beoordeelingen van een boek. Of de recensent zijn present-exemplaar gelezen heeft blijft een geheim binnen de vier muren van zijn studeerkamer; of hij den inhoud op zich heeft laten inwerken blijft het geheim van zijn crapsaard. Het is in elk geval een verdienste, als hij zich in de hem toebetrouwe rubriek op de vlakte houdt. Dan weet je tenminste wat je aan hem hebt of wat je niet aan hem hebt.

Wij voor ons mogen graag recensies lezen.

En we willen eerlijk bekennen, bijzonder graag die van de hand van (Ds E. I. F.) N. (awijn) in „De Bazuin". Omdat ze zich zoo vlot laten lezen. En omdat het dus ook geen hoofdbrekens kost om ze bij te houden. Al is er soms wel eens een en ander in, dat je het hoofd doet breken.

Dat was dezer dagen het geval.

Toen lasen we in de rubriek *Leestafel* een recensie, beter gezegd een aankondiging, van Thomas à Kempis: De navolging van Christus. Dat boek heeft de recensent gelezen, en blijkbaar zóó woest en zóó vaak, dat zijn exemplaar in de vertaling van Is. van Dijk er door „uit den band raakte". Nu er kunnen groter ongelukken gebeuren. Maar het is erger, dat de recensent N. (awijn) uit den band sprong. Want in de aankondiging van den derden druk van de vertaling van de *Imitatio*, die Dr B. Wielenga bezorgde, laat hij zich ontvallen: „Ik meen, dat ook onder ons zulk een boek als „belijdenisgeschenk" mag aanbevolen worden. De uitgever gaf het in een soepel bandje van bruin linnen. Lezing ervan brengt velen tot een steeds ernstiger „navolging" van Christus. Want aan vroom leven is ook in onze Kerken dringend behoefte".

Zoo wordt de monnik Thomas à Kempis met zijn onschijnrijke „imitatio" van Christus (iets totaal anders dan de schriftuurlijke navolging des Heeren) te hulp geroepen om het ingezonken leven in de Kerken, die (Ds) N. (awijn) dient, weer op peil te brengen.

De „Verklaring van gevoelen", na praeadvies ter synode afgewezen maakte degenen, die op grond van de confessie de synodale leerbesluiten ook ten aanzien van verbond en doop verwierpen, het leeraamt onwaardig. En het regeeramt. En het ambt der armenverzorging.

Zij werden en worden nog, óók door (Ds) N. (awijn), van de kansels der gebonden kerken geweerd.

Maar aan den voet van diezelfde kansels is N. bereid aan de belijdende leden der gemeente voor hun eersten gang naar het Avondmaal Thomas à Kempis mee te geven op den weg.

Omdat er aan vroom leven zoo'n behoefte is.

Als men Thomas à Kempis eens legt naast vraag en antwoord 80 van den Heidelbergse Catechismus en daarmee naast heil het troostboek

De thans vrijgemaakten eruit!

En Thomas er in!

Greijdanus had toch wel gelijk: snelle afloop als der wateren!

D. E. C.

zijn roepen. niet zou worden maar dat door Gods kerk voortkomen.

van dr Schip- a streep halen redeneeringen, en midden-term 4:17 ver- ding van AAN- n roeping van jds niet scherp e tusschen het ndividuën) ter (van nog-niet- eid maken, de advies af half hand werken, en dr Schippers a vrijheid heeft vloochende. Hij igsnorm kwijt,

k? Of iemands k: vrijgemaakt,

e auteurs niet v zijn aan hun waarom ik in- loen de Dordt- schrijven door den Bijbel, wa- den. Ze hadden een" toegeroed hadden. kanttekenaren. te; en de toon- at de wilsvor- wat het be- synode heeft en ten aanzien volgelang. Als hadden ze geen n geen nieuwe Teylingen-Bos, ap-synodocrati- over we in de praadvies niet. "44-46 niet: m. Stel u voor, ren afgewezen e l s later wa- meer niet, me- e leeruitspraak

m niet diep en gezegd, en dr oft, daarom lij- et op de oude. vergelijking op- e nieuwe kant- kenmerkt door ans om ruimte lijke uitspraak nules den één k aan de hand

t „Praadvies" en, het andere

erstandig doen, et te veel" beslissing eerst en. Het is met so gesteld als „et" kan „vas- De wijze gere- genen weten te j de heel over-

maar een kleine aangande de EILIG. Wat is ng-Polman, bl. an: de zijde der s: dat hier is pondsheiligheid ndrik de Cock, afdeeling-Rid- uitdrukking „in verwezen wordt han in den zin id — zelfs zon- n worden ver- us reeds opge- Cor. 7:14 kan tegelijk werd e e n v e r- nemen „in zijn ligheid insluit" arloosd zijn", ls slaande „op lan zijn wij in lang het tegen- ollen z in . Het is duide-

lijk genoeg: heilig is dus; wedergeboren, vernieuwd. Tegenover deze meening van het Praadvies stelden anderen, b.v. Greijdanus, dat het Praadvies het mis had. „Zelfs in zijn historisch overzicht faalt het", zegt Greijdanus, en wij zijn het ermee eens, want het historisch overzicht (van dr Polman, wemelt van de vergissingen). Volgens Greijdanus schrijft dit Praadvies aan Calvijn toe, wat Heshusius leerde, en door Calvijn bestreden werd, en zoo voort.

Naar Greijdanus' meening staat het historisch wel anders dan door het Praadvies beweerd werd, toen dit beweerde, dat volgens de „algemeene exegese" van den tijd van Dathen Ef. 5:26 en 1 Cor. 7:14 niet op een „uitwendige verbondsheiligheid zien" (bl. 22, vgl. 31). Ook mijnerzijds is dit betoogd.

En wat lezen we nu in de nieuwe kanttekening? Als in 1 Cor. 7:14 gezegd wordt: „de ongelovige man is geheiligd in zijn vrouw en de ongelovige vrouw is geheiligd in den broeder", dan wordt opgemerkt: „dit geheiligd zijn kan onmogelijk een innerlijke heiliging beteekenen, daar deze niet zonder geloof en bekeering kan zijn". Maar als in datzelfde vers van de kinderen gezegd wordt: „nu zijn ze heilig", dan wordt daarvan gezegd: „zulke kinderen moeten als heilig beschouwd worden; het woord heeft hier dezelfde betekenis als in 1:2, toegekende innerlijke heiligheid in Christus". Inclusief de woorden „beschouwen" en „toekennen" is dit dus weer de opvatting-Praadvies-synode (bewerker van dit gedeelte: dr Hommes). Terwijl op Ef. 5:26 gezegd wordt (door dr Schippers), dat „heilighen" daar beteekent: aan God toe wijden. De één opvatting vóór, de andere niet vóór het Praadvies.

Het zou onbillijk zijn, hier een punt te zetten. We moeten dus onze opmerkingen een anderen keer vervolgen.

Voor ditmaal volstaan we met een diepen zucht over de onzalige scheuring, door onverstand doorgedreven. Deze vijf auteurs kunnen onze menschen niet missen, en willen het toch. Ze mógen niet anders, want ze hebben beweerd, dat wij in strijd met goddelijke waarheden zijn; en dat is nogal wat. Maar als hun leiders de kerk niet uit elkaar gejaagd hadden, en de krachten, die nu bij ons zich kunnen doen gelden in den opbouw van kerk en wetenschap hadden willen behouden, en dan in onderling overleg hadden kunnen besluiten tot het trekken van één lijn in de kanttekeningen, wat zou dit werk, welks plan zoo prachtig had kunnen zijn, hebben kunnen beteekenen voor heel de prediking. Onberekenbaar zou de zegen geweest zijn; zooals nu het verlies onberekenbaar is. Ze hebben menschen weggejaagd, die ze niet kunnen missen; en nu zitten ze met een werk dat gedrukt wordt door 't gevoel van „pas op" en „kijk uit". En door halfheid, nu eens zwenken hierheen, dan weer daarheen. K. S.

Reformatie kerkelijk leven naar aanleiding van „Grootegast", I

Verleden week gaven we een verslagje inzake de gerucht makende gebeurtenissen te Grootegast, zooals het door kerkvisitatoren was opgesteld. Enkele opmerkingen mogen we er wel aan verbinden.

1. Het blijkt, dat er is samengesproken tusschen enkele gereformeerde en enkele christelijke gereformeerde kerkeraden. Terecht nam ds Hoff, gereformeerd predikant, daar het standpunt in, dat „1892" niet een struikelblok zou mogen zijn op den weg tot samengaan, eventueel, van gereformeerde en christelijke gereformeerde kerken. Want in 1892 waren bezwaren in geding, maar zijn geen „wetten" afgekondigd, en geen „kerkrechtelijke regelen" vastgesteld, en geen „goddelijke uitspraken" geproclameerd en geen binding opgelegd. Er waren bezwaren tegen den gang van zaken in betrekking tot de vraag, of de vereeniging van de „groep 1834" en de „groep 1886" wel genoegzaam was doorgesproken in de kerkeraden. Er waren bedenkingen tegen bepaalde leeringen van dr A. Kuiper en tegen het tolereeren of niet opzettelijk coupeeren daarvan. Maar de Chr. Geref. Kerken hebben zelf reeds veel van wat in 1892 aanvankelijk als axioma gold, inmiddels prijsgegeven; zoo b.v. inzake het reglement van 1869, en inzake den naam „kerk" (thans: kerken), en wel meer van die kracht. Ook hebben zij niemand om wat wij gelooven of doen geschorst of afgezet of buiten verband geplaatst. Reeds daarom zou het verkeerd zijn, indien óf onzerzijds aan bedenkingen tegen het gebeurde in 1892, óf hünnerzijds aan den wil tot fixering van een (willekeurig) deel der niet eens geregiteerde of punctueel bewaarde „erfenis" van 1892 een zeker recht ontleend werd om een antwoord op een van de vele kwesties van 1892 als „sjibboleth" vast te stellen. We zouden eigenlijk eerst moeten weten, welke van die vele kwesties ginds nog leven of bij ons zelf.

Zoodra Gods Geest ergens een bekeering werkt, zijn trouwens a u t o m a t i s c h alle bestaande kerk-instituten „in de crisis gebracht". Want de kerk wordt dagelijks vergaderd door Christus (in onvoltooid tegenwoordigheid); alleen dwazen zien in dezen volzin, die letterlijk in den Catechismus staat, een zeker barmhertigheids- of „actualiteits"-beginstel; zulke nonsens staat alleen maar in bepaalde disserta-

ties van de theol. faculteit der V.U. En ómdat God in Christus de kerk vergadert, en buiten Zijn congregatie geen zaligheid is, daarom moet iedere kerk elk oogenblik bereid zijn, bij verandering van Geestesgetij „grenscorrecties" aan te brengen. Zoodra ergens geloovigen zich bereid toonen, of opnieuw bereid toonen, te leven, of weer te gaan leven, naar de in de Schrift daarvoor gestelde regelen, geregistreerd in belijdenis en kerkenordening, hebben allen, die zich als op de Schrift naar de confessie gegronde kerkgemeenschap beschouwen, den plicht, na te gaan of ze met de zulken niet behooren saam te leven in kerkelijken zin. Want „ónze" op langeren of korteren termijn planmatige daad van kerkvergadering behoort naar ons beste weten te beantwoorden aan de g o d d e l i j k e congregatie, waarbuiten „geen zaligheid is". Dat beteekent dus: als wij met de Christelijke Gereformeerden vanwege eigenwillige redenen niet WILLEN samenkomen, verbeuren wij het recht, onze congregatie aan te dienen als een van God in en voor ons land met zijn zegen bekroonde en met zijn waarmerk voorziene. En als de Christelijke Gereformeerden om gelijksortige eigenwillige redenen datzelfde zouden doen in omgekeerde richting, vallen zij onder hetzelfde oordeel. Afgezien van de vraag, hoe de ééne groep over het verleden van de andere denkt (in haar leden), moet DIT VAN TE VÓREN voor beide groepen vaststaan als een paal boven water. En als we soms allebei uit vadsigheid, of gemakzucht, of uit menschenvrede, of om „liggings-verschillen", of opleidings-schoolkwesties dezelfde negatieve houding zouden aannemen, dan zouden we ook allebei onzen stroom, dien we elk voor zich als stroom des Geestes aanmerken, zien verzanden. Van de synodocratische groep WETEN we wat ze thans willen: zij volhardten in haar kwaad, en de „bereinigingsvoorstellen" (à la Amersfoort) bestendigen het met onbeschaamde blikken. Maar de Christelijke Gereformeerden hebben van 1892 zóó weinig meer overgehouden (als wij n.l. het problemecomplex van '92 in aanmerking nemen), dat de vraag om een oriënterende informatie zin heeft, en niet achterwege mag blijven. Over de uitzichten spreken we hierna wel.

Voorop zij nu gesteld, dat de kerk een vergadering van geloovigen is, en niet van geleerden in dogmatisch, kerkrechtelijk, of kerkhistorisch opzicht. De kwestie, wat in 1892 gebeurd is mag ons alleen regardeeren (in dit kader) in z ó ó v e r r e, als de vraag rijst, op welke basis en met welke kerkrechtelijke en leerstellige afspraken we eventueel samen weer in zee zouden gaan.

Volgende week hopen we verder te gaan. K. S.

Verzet - het oude lied

Indertijd is op instigatie van deputaten voor samenspreking een onderzoek ingesteld naar de vonnissen, die in den jongsten kerkstrijd werden geveld over trouwe gereformeerde geloovigen. In ons blad is een begin gemaakt met de publicatie daarvan.

Het was nog maar een begin van de reeks. En nu wij na lange onderbreking den draad weer opnemen, doen wij dat niet om met welgevallen te wroeten in den modder, waarmee gewerkt is (en nog gewerkt wordt), maar om de bewijzen te toonen van het schandelijk onrecht, waaraan kerkelijke vergaderingen zich hebben schuldig gemaakt in dien strijd, en waarvan zij nog steeds de vrijmaking weigeren en tegenstaan. Hun eigen mond zal hen oordeelen: de vonnissen spreken duidelijke taal, ook voor het nageslacht.

Toen deze reeks haar begin vond, was het onze bedoeling, zooveel mogelijk chronologisch te werk te gaan, om latere weergave te vergemakkelijken. Momenteel is het echter eenvoudiger, een keus te doen uit de sprekende getuigenissen van de gepleegde en gehandhaafde officiële wandaden. Successievelijk komen dan toch alle vonnissen wel ter sprake, voorzover ze ons bekend geworden zijn.

Wij beginnen met een historie, die dateert uit de periode ná de invoering der z.g. vervangingsformule. Het betreft onzen hoogleraar dr H. J. Jager, toen nog predikant te Voorthuizen. Hier volgt de tekst van het over hem geveld vonnis:

„De Kerkeraad van de Geref. Kerk van Voorthuizen en de Kerkeraad van de Geref. Kerk van Barneveld, in vergadering bijeen op 23 Oct. 1946,

overwegende, dat dr H. J. Jager, Dienaar des Woords bij de Geref. Kerk te Voorthuizen, sinds geruimen tijd de leer onzer kerken betreffende het zaad des verbonds, zooals deze laatstelijk is geformuleerd op de buitengewone Generale Synode van 1946, alsmede de daarmede verband houdende schorsingen, in zijn ambtelijke bediening bestrijdt,

dat hij, ook na veelvuldig herhaalde samensprekingen met den Kerkeraad en na samenspreking met de Classis en daarna met een door deze benoemde Commissie, alsook met Deputaten van de buitengewone Gen. Synode van 1946 en met een commissie van de laatstgehouden Synode, daarin volhardt en ook thans na samenspreking met bovengenoemde kerkeraden en Dep. der Gen. Synode met groote bestiltheid verklaart met deze bestrijding te zullen voortgaan,

constateeren, dat hij door deze houding ondanks alle broederlijk vermaan en de uiterste lankmoedigheid, die tegenover hem is betracht, in verzet is gekomen tegen den Kerkeraad en ernstig inbreuk

heeft gemaakt op het Kerkverband, en zich zoodoende schuldig heeft gemaakt aan de zonde van openbare scheurmaking,

en besluiten met diep leedwezen, dr H. J. Jager op grond van artt. 79 en 80 K.O. voor den tijd van drie maanden te schorsen in al zijn ambtelijke bedieningen zulks in de hoop en met de bede, dat de Heere het daarheen moge leiden, dat dr Jager spoedig terugkeere van zijn verkeerden weg en in volle rechten moge kunnen worden hersteld;

van welk besluit kennis zal worden gegeven aan dr Jager, de classis Apeldoorn en de overige classen van de Geref. Kerken in Nederland".

Deze schorsingsabul is een sprekende situatietekening van het synodale regiem ook na de z.g. revisie-synode. Let op de nauwkeurige formulering: „de leer onzer kerken betreffende het zaad des verbonds, zoals deze laatstelijk is geformuleerd op de buitengewone Generale Synode van 1946, alsmede de daarmede verband houdende schorsingen”.

Hier spreekt het stuk de waarheid: het is één zelfde leer, die in 1942 werd opgelegd en in 1946 gehandhaafd. Dat blijkt ten overvloede uit wat daarbij gezegd wordt over de „daarmede verband houdende schorsingen”. Bij mijn weten was dr Jager de eerste, die sinds de vervangingsformule werd gevonnist. De vroegere vonnissen in verband met de leeruitspraken van 1942 worden hier dus op één lijn gesteld met eventuele andere in 1946 en later.

Wij zeggen hiermee niet te veel. Het vonnis vermeldt immers duidelijk, dat zowel deputaten van de „revisie-synode” alsook een door de synode benoemde commissie in deze zaak aan de besprekingen hebben deelgenomen! Men kan dus moeilijk denken aan een ondoordachte formulering van onervaren kerkeraadsleden. Trouwens, ook de stijl van het vonnis wijst niet in die richting.

Het stuk is verder een onverdacht getuigenis van de volharding, waarmee dr Jager in den kerkelijken weg is opgekomen tegen de onschriftuurlijke leer der gebonden kerken. Daar ging het ook hier om — het vonnis zegt dat duidelijk. Maar het synodale systeem herleidde de zaak weer tot een kwestie van orde: geen „ketterij”, maar verzet tegen den kerkeraad, inbreuk op het kerkverband, en dus scheurmaking! Het is het oude lied. Zelfs de melodie is niet veranderd. Er is maar één vulstem bij gekomen: de formule van 1946. En dan nog telkens te moeten hooren: er is toch eigenlijk niemand geschorst om de leer! We zullen nog méér bewijzen hooren van het tegendeel.

Het gebod, waarmee het vonnis eindigt, is nog in de lucht blijven hangen. Dr Jager is niet den verkeerd-weg opgegaan. En inzake zijn „herstel in volle rechten” is het woord alleen maar aan de vergaderingen, die hem hebben gebannen. L. DOEKES.

Nog eens:

„Winkler Prins en de afscheiding”

Van de Redactie van De Reformatie ontving ik een schrijven dat haar was toegezonden naar aanleiding van mijn artikelje: „Winkler Prins en de Afscheiding”.

De schrijver, niet wetend wie de opsteller van het artikelje was, schreef den brief aan Prof. Schilder, en deze zond het epistel door aan mij.

Gaarne wil ik op de opmerking van den belangstellenden lezer nog ingaan.

Hij stemt toe, dat het mis is, dat van de Dordtsche Kerkenordening gesproken wordt bij Winkler Prins, waar de Nederlandsche Geloofsbelijdenis had moeten genoemd zijn.

Maar bij nadere beschouwing van mijn gezegde, dat het groote onzin is te schrijven: „dat de Herv. Kerk zich aan wederkeering tot Gods Woord en de Formulieren van Eenigheid schuldig maakte, en dat dit reden zou geweest zijn voor de Afscheiding”, vraagt de briefschrijver, of deze kwalificatie wel juist is. Hij is tot een andere conclusie gekomen, na bespreking met eenige collega's. Zou het ook zóó kunnen zijn, dat we dien zin moeten lezen als volgt: De Kerkeraad van de Ned. Herv. Gemeente te Ulrum teekende de Acte van Afscheiding en (of, J. B.) Wederkeering d.l. Afscheiding van de Hervormde Kerk, daar deze zich schuldig maakte aan overtreding van artt. 28—29..... en zich schuldig maakte aan overtreding van: wederkeering tot Gods Woord en de Formulieren van Eenigheid.....

Ziedaar een oplossing, die de inzender aan de hand doet en waarmee dan de eer van Winkler Prins op dit punt zou gered zijn.

Maar ik vraag: wat is dat: overtreding van wederkeering? Men zou nog wel kunnen spreken van wederkeering van overtreding. Iemand heeft het gebod Gods overtreden; hij is ja perken door God gesteld, te buiten gegaan, maar hij keert weer van den boosen weg; dat is de bekeering des zondaars ook: terugkeer tot Gods Woord en Wet.

Maar overtreding van wederkeering, wat dat moet zijn dat snap ik niet. Dat is taalkundige onzin voor mijn besef, tenzij mij de redelijke betekenis daarvan klaarkijk aangetoond wordt.

Als men per sé een oplossing van de toelichting van Winkler Prins wil, dan geloof ik, dat men het beste doet door wat onder het woord: „Afscheiding” te berde gebracht wordt, te beschouwen als een puzzle, of als een legkaart, waarvan de stukken door elkaar geraakt zijn. En dan kunnen we er alleen iets goeds van maken, als we de zinnen als volgt lezen:

Toen (13 Oct. 1834) ondertekende de Kerkeraad der Ned. Herv. gemeente te Ulrum de Acte van Afscheiding of wederkeering, d.l. afscheiding van de Hervormde Kerk (EN WEDERKEERING TOT GODS WOORD EN DE FORMULIEREN VAN EENIGHEID) daar deze zich aan overtreding van de artikelen 28 en 29 van: (moet zijn) de Nederl. Geloofsbelijdenis, schuldig maakte, enz.

Zoo krijgt men een verstaanbaar geheel tenminste.

Maar men kan toch niet eischen dat een lezer de zinnen, die in de war gegooid zijn, eerst op de goede plaats deponereert.

Het is onbegrijpelijk, dat bij een uitgave als van Winkler Prins, een artikel zóó op zijn kop gezet kon worden. Men kreeg bij de medewerking aan Kok's Christelijke Encyclopaedie, indertijd, drukproef en nog eens een drukproef, ter correctie een en andermaal.

De vraag blijft: was hier gebrek aan historiekennis in het spel, of verregaande slordige redactie? J. B.

Nu:

„Winkler Prins en de vrijmaking”

Nu de onzin, die de Winkler Prins over de Afscheiding schrijft, hier ter sprake is gekomen, wil ik ook wijzen op den onzin, die de redactie van deze encyclopaedie over de vrijmaking geeft te lezen.

In „Tien Jaren”, het verbindingsstuk tusschen de 5e en de nu bewerkte 6e druk van de encyclopaedie lezen we bij de beschrijving van „Het Protestantisme in Nederland” gedurende de jaren 1938—48, dat de Gereformeerde Kerken in deze periode de aandacht trokken door een nieuw leergeschied. Gezegd wordt, dat achter het kerkrechtelijke geschildpunt een dogmatisch onderscheid over verbond en doop schuilt. En dan volgt:

„Scheen gedurende lange tijd in zake dit meningsverschil de formulering der Generale Synode te Utrecht (1905) bevrediging te hebben gebracht, door het optreden van prof. dr K. Schilder, hoogleraar aan de Theologische Hogeschool te Kampen, kwam de kwestie opnieuw aan de orde. En een „vervangingsformule” voor de oude, die van die zijde nu opeens onaanvaardbaar werd geacht, bleek niet te vinden, aan een tamelijk grote afmetingen aannemende scheuring bleek niet te ontkomen”.

Men behoeft in dit anonieme artikel van 13 kolommen over de Kerken geen erkenning van het centrale belang van dit stukje kerkgeschiedenis te verwachten. Maar als men in de aankondiging van de encyclopaedie leest, dat meer dan 400 professoren, doctoren en deskundigen borg staan voor haar volledigheid en betrouwbaarheid, verwacht men toch geen enormiteiten. Dan zal men niet verwachten, dat in een artikel door slordigheid de hoofdzak is weggelaten (de leeruitspraken 1942, de toelichting en het praeadvies, met de binding en de schorsingen), terwijl een achteraan-komend detail (de vervangingsformule 1946) wordt vermeld. Zoolets herinnert aan de geschiedenis van de klok en den klepel.

DE CRISIS VAN HET GEZAG

in het bedrijfsleven (XVII)

Wij willen juist volledige aandacht hiervoor vragen, dat de arbeider in loondienst rentmeester Gods is, die verantwoordelijk is tegenover God Zijn Schepper ten aanzien van de arbeidskracht, hem verleend, en de besteding van den arbeidstijd hem in dit leven gegeven, om daarmee op de plaats door God hem besteld, Zijn Schepper te dienen.

Wij kunnen dan ook alleen maar hopen, dat onze Christelijke arbeiders, voor zoover zij door de voormannen in hun organisaties uit verleden en heden op dit punt verkeerd werden voorgelicht, als zouden zij „maar” arbeiders zijn, wier persoonlijkheid in hun arbeider-zijn niet tot erkenning en tot haar recht zou kunnen komen, zoolang zij geen deel hebben aan het rentmeesterschap van hun werkgever, gelijk b.v. dr van Muiswinkel hun wil bijbrengen, en voor welke misdeelden in de maatschappij het noodig zou zijn, gelijk de heer Ruppert het deed, expres te vermelden, dat Christus ook de arbeiders tot Zijn kinderen verhief (artikel over Arbeidsinvloed, dagblad „Trouw” van 2 Nov. 1948), zich van dat onnoodig hun opgedrongen minderwaardigheidscomplex met Gods Woord in de hand zullen vrijworstelen, en in plaats van zich te verlagen tot bedelaars om een deeltje van het rentmeesterschap van den ondernemer met allen nadruk zullen gaan opkomen voor de erkenning en het behoud van hun eigen, hun door God geschonken en als zodanig onvervreembare rentmeesterschap. Zoo voeren wij het pleit voor een hoofdstuk, dat naar wij hopen geschreven zal worden voor en door hen in hun dagelijks getuigenis zoowel als door hun levenspraktijk van allen dag: De arbeider als rentmeester Gods.

Wanneer ik dat in gedachte breng en houd, en ik zie dan den stoker staan op de plaat voor de vuren op een oude vrachtboot, met zijn gezicht zwart als een roetmop, bezweet en bestoven van kolengruis, dan is hij mij — rentmeester Gods.

Zie ik den nageljongen of den man van de z.g. slijmploeg in het dok, dan zie ik — den rentmeester Gods.

Kom ik den corveeër in de fabriek tegen, dan ontmoet ik — den rentmeester Gods.

De jongste bediende op kantoor, die de potlooden aanpunt en allerhande karweitjes verricht, hij is — beginnende rentmeester Gods.

Het is niet goed te begrijpen hoe dit kan voorkomen. Temeer daar andere artikelen (b.v. die over Natuurkunde van prof. Prins en over Scheikunde van prof. Ketelaar) voor een encyclopaedie goed op de zaken ingaan en ook voor een ingewijde goed leesbaar zijn.

Misschien kan de redactie deze fout nog herstellen in de latere deelen van den 6en druk. Ik weet niet of het artikel „Gereformeerd” al gezet is, maar zoo niet, dan is het te hopen, dat de anonieme auteur zijn licht even bij het eerste het beste gemeentelijk gaat opsteken. Dan kan hij schrijven, dat de Generale Synode in 1942 inzake het „meningsverschil” opnieuw eenige leeruitspraken, met een toelichting, in 1943 gevolgd door een praeadvies, gaf. Dat de schorsingen en afzettingen van hen, die deze niet konden aanvaarden, volgden, en dat daarmee „een tamelijk groote afmetingen aannemende scheuring” bewerk was.

Ter besparing van plaatsruimte kan dan de vermelding van de ook voor buitenstaanders geheel onwezenlijke „vervangingsformule” wel wegblijven.

Misschien kan dr P. Groen, die de rubriek Meteorologie verzorgt, den auteur nog inlichten. A. J. V.

„Gemeene temperantie”

Een recensent van mijn „Christus in zijn Lijden” snijdt het onderwerp der „gemeene temperantie” aan, zooals dat in mijn jongste geschriften ter sprake komt. Uiteraard gaan we op recensies als zoodanig niet in; maar een verhelderende opmerking kan haar plaats hebben. Zoo hier. Recensent heeft blijkbaar verwonderd aangezien tegen mijn gebruik van het woord „gemeen”, in dit verband. Hij vraagt: „de temperantie is toch niet „gemeen”, geldt toch alleen de ongelovigen?” Blijkbaar bedoelt recensent met deze vraag niet zijn, doch mijn standpunt weer te geven. Daarom moge ik antwoorden: de „temperantie” is inderdaad gemeen, zelfs algemeen. Zie ook mijn „Christus en Cultuur”, uitgave Franeker. K. S.

Stichting voor de financiële verzorging v. d. opleiding tot den dienst des Woords

Wil men er nota van nemen, dat de secretaris van de „Stichting”, br J. D. Oosterom, met ingang van 28 Maart verhuist is van Waldeck-Pyramontplein 12a te GRONINGEN naar Noorderstraat 139, Postbus 1, te SAPPEMEER (Telef. 565)? Met het oog op het Secretariaat van de „Stichting” dient deze adreswijziging te worden genoteerd. K. S.

POLITIEK EN SOCIAAL LEVEN

Wanneer wij zoo de bonte, rijk gevarieerde stoet van bootwerkers, metselaars, timmerlieden, metaalbewerkers, winkelbedienden en kantoor mannen, werkers met en zonder boordje, in wat voor beroep of bedrijf zij maar wilt, van den geringsten daglooner tot den grootsten ondernemer, aan ons oog zien voorbijtrekken, het zijn allen — rentmeesters Gods. En bij dit alles willen wij ons nu herinneren dat daarin openbaar wordt niet alleen de veelheid in de eenheid, maar ook de eenheid in de veelheid. Zoo moet ook hier van toepassing verklaard worden dat woord uit 1 Cor. 12:23: „En die ons dunken de minst: geerde leden des lichaams te zijn, denzelven doen wij overvloediger eere aan en onze onsierlijke leden hebben overvloediger versiering”. Immers: „God heeft het lichaam alzo samengevoegd, gevende overvloediger eere aan hetgeen gebrek aan dezelfde heeft, opdat geen tweedracht in het lichaam zij, maar de leden voor elkander gelijke zorg zouden dragen.

In deze Schriftwoorden ontvangen wij van God ook duidelijke aanwijzingen hoe wij onze christelijke sociale actie hebben in te richten. Naar deze woorden dient zij te worden gereguleerd.

Dr Emil Brunner schrijft in zijn „Das Gebot und die Ordnungen” (4e druk, Zwingli Verlag, Zürich) op blz. 378/9: „Der heute allgemein festgestellte Schwund der Arbeitsfreude kommt nicht bloss davon her, dass der Einzelne sein Leben in der Arbeit nicht mehr als göttlichen Beruf aus Gottes Hand nimmt; sondern es ist umgekehrt dieses Annehmen des Berufs aus Gottes Hand dem Einzelnen oft fast unmöglich gemacht durch die tatsächlichen Arbeitsverhältnisse”. (Het tegenwoordig algemeen geconstateerde verdwijnen van de arbeidsvreugde komt niet alleen daarvan, dat de enkeling zijn leven in den arbeid niet meer als goddelijk beroep uit Gods hand neemt; maar omgekeerd is dikwijls dit aannemen van het beroep uit Gods hand bijna onmogelijk gemaakt door de werkelijke arbeidsverhoudingen.)

Wij beschouwen deze woorden in hun algemeenheid zonder nadere adstructie als overdeven, en blijven van oordeel, dat de arbeidsverhoudingen nimmer een beletsel kunnen zijn om ons werk als goddelijk beroep te blijven zien, en uit Gods hand te aanvaarden, om zich als Gods rentmeester te blijven beschouwen. Want deze zaken en posities liggen vast, niet in het oordeel